

Sygn. akt **III AUa 770/20**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 15 grudnia 2021 r. w. P. na posiedzeniu niejawnym

sprawy **Z. K.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.**

o wysokość świadczenia i zwrot świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 6 kwietnia 2020 r. sygn. akt VII U 422/20

1. oddała apelację,
2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. na rzecz Z. K. kwotę 4 050 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

sędzia Marta Sawińska

UZASADNIENIE

D. dnia 10.12.2019 r., znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. na podstawie art. 103-105, art. 127, art. 138-140, art. 141 ust. 1-3, art. 142-144 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22.07.1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty, przepisów ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych dokonał rocznego rozliczenia renty Z. K. w związku z osiągniętym przychodem w roku 2018. Łączny przychód osiągnięty przez Z. K. w wymienionym roku wyniósł 85470,48 zł i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 70295,30 zł łącznie o kwotę 15175,18 zł (punkt I decyzji).

W punkcie II decyzji organ rentowy wskazał, że osiągnięty przez Z. K. przychód uzasadniał zawieszenie łącznej kwoty świadczenia za wymieniony rok na kwotę 9223,50 zł, w tym:

- od 1.01.2018 do 28.02.2018 – o zł 750,00 x 2 miesiące, tj. 1500,00 zł,
- od 1.03.2018 do 31.12.2018 – o zł 772,35 x 10 miesięcy, tj. 7723,50 zł.

W punkcie III decyzji organ rentowy wskazał, że po dokonaniu rozliczenia za wymieniony rok Zakład ustalił, że Z. K. pobrał nienależnie świadczenie w kwocie 9223,50 zł.

Decyzją z dnia 11.12.2019 r., znak:(...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. w oparciu o tę samą podstawę prawną dokonał rocznego rozliczenia renty Z. K. w związku z osiągniętym przychodem w roku 2017. Łączny przychód osiągnięty przez Z. K. w wymienionym roku wyniósł 89520,92 zł i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 65969,10 zł łącznie o kwotę 23551,82 zł (punkt I decyzji).

W punkcie II decyzji organ rentowy wskazał, że osiągnięty przez Z. K. przychód uzasadniał zawieszenie łącznej kwoty świadczenia za wymieniony rok na kwotę 8853,50 zł, w tym:

- od 1.01.2017 do 28.02.2017 – o zł 676,75 x 2 miesiące, tj. 1353,50 zł,
- od 1.03.2017 do 31.12.2017 – o zł 750,00 x 10 miesięcy, tj. 7500,00 zł.

W punkcie III decyzji organ rentowy wskazał, że po dokonaniu rozliczenia za wymieniony rok Zakład ustalił, że Z. K. pobrał nienależnie świadczenie w kwocie 8853,50 zł.

Decyzją z dnia 12.12.2019 r., znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. w oparciu o tę samą podstawę prawną dokonał rocznego rozliczenia renty Z. K. w związku z osiągniętym przychodem w roku 2016. Łączny przychód osiągnięty przez Z. K. w wymienionym roku wyniósł 90834,66 zł i przekroczył wyższą kwotę graniczną ustaloną dla tego roku, tj. 63243,30 zł łącznie o kwotę 27591,36 zł (punkt I decyzji).

W punkcie II decyzji organ rentowy wskazał, że osiągnięty przez Z. K. przychód uzasadniał zawieszenie łącznej kwoty świadczenia za wymieniony rok na kwotę 8114,76 zł, w tym:

- od 1.01.2016 do 29.02.2016 – o zł 675,13 x 2 miesiące, tj. 1350,26 zł,
- od 1.03.2016 do 30.09.2016 – o zł 676,75 x 7 miesięcy, tj. 4737,25 zł,
- od 1.10.2016 do 31.12.2016 – o zł 675,75 x 3 miesiące, tj. 2027,25 zł.

W punkcie III decyzji organ rentowy wskazał, że po dokonaniu rozliczenia za wymieniony rok Zakład ustalił, że Z. K. pobrał nienależnie świadczenie w kwocie 8114,76 zł.

Odwołanie od powyższych decyzji złożył Z. K., wnosząc o ich uchylenie.

Zaskarżonym decyzjom zarzucił naruszenie art. 104 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez jego niesłuszne zastosowanie i uznanie, że istnieją podstawy do zawieszenia, a następnie zmniejszenia łącznej kwoty świadczenia odwołującego za okres od 01.01.2016 r. do 31.12.2018 r., a w konsekwencji naruszenie art. 138 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez jego zastosowanie i uznanie, że świadczenie przyznane odwołującemu jest nienależnie pobrane i zobowiązanie Z. K. do jego zwrotu. W uzasadnieniach odwołań wskazano, że świadczenie rentowe, do którego prawo zostało ustalone wyrokiem sądu i wypłacone po uprawomocnieniu się tego orzeczenia, podlega zmniejszeniu z tytułu osiągnięcia przychodu za okres następujący po ustaleniu prawa do tego świadczenia, tj. po wyroku.

Wyrokiem z 06.04.2020r. sygn. akt VII U 422/20 Sąd Okręgowy w Poznaniu zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 10.12.2019 r. i uznał, że przychód osiągnięty przez odwołującego w roku 2018 nie powoduje zmniejszenia należnej mu za ten okres renty ze względu na przekroczenie kwot granicznych i odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia w kwocie 9223,50 zł (pkt 1 wyroku), zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 11.12.2019 r. i uznał, że przychód osiągnięty przez odwołującego w roku 2017 nie powoduje zmniejszenia należnej mu za ten okres renty ze względu na przekroczenie kwot granicznych i odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia w kwocie 8853,50 zł (pkt 2 wyroku), zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 12.12.2019 r. i uznał, że przychód osiągnięty przez odwołującego w roku 2016 nie powoduje zmniejszenia należnej mu za ten okres renty ze względu na przekroczenie kwot granicznych i odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia w kwocie 8114,76 zł (pkt 3 wyroku).

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Odwołującemu Z. K. organ rentowy przyznawał okresowo prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy do dnia 31.03.2015 r.

W dniu 02.03.2015 r. odwołujący złożył w organie rentowym wniosek o ponowne ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Decyzją z dnia 03.06.2015 r., znak: (...) ZUS II Oddział w P. odmówił Z. K. przywrócenia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Na skutek odwołania Z. K. od decyzji z dnia 03.06.2015 r. sprawę rozpoznawał Sąd Okręgowy w Poznaniu, który wyrokiem z dnia 19.01.2017 r. (sygn. VIII U 2686/15) oddalił odwołanie.

Po rozpoznaniu apelacji Z. K. Sąd Apelacyjny w P. wyrokiem z dnia 08.05.2019r. (sygn. III AUa 256/17) zmienił zaskarżony wyrok w całości i poprzedzając go decyzję w ten sposób, że przyznał odwołującemu prawo do dalszej renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od dnia 01.04.2015 r. na stałe. Powyższe orzeczenie jest prawomocne.

W wykonaniu powyższego orzeczenia organ rentowy decyzją z dnia 18.06.2019 r. przyznał odwołującemu prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od dnia 01.04.2015 r., tj. od daty określonej wyrokiem sądu, z jednorazową spłatą świadczenia za okres od 01.04.2015 r. do 30.06.2019 r. Wysokość renty wyniosła od 01.03.2019 r. – 825,00 zł.

Odwołujący Z. K. w latach 2016-2018 osiągał przychody z tytułu działalności prowadzonej w. S.:

- w roku 2016 przychód z tego tytułu wyniósł 90834,66 zł,

- w roku 2017 przychód z tego tytułu wyniósł 89520,92 zł,

- w roku 2018 przychód z tego tytułu wyniósł 85470,48 zł.

W dniu 07.10.2019 r. odwołujący złożył wniosek o rozliczenie przychodów osiągniętych w latach 2016-2018.

W dniach 10.12.2019 r., 11.12.2019 r. i 12.12.2019 r. pozwany wydał zaskarżone decyzje.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji wydał zaskarżony wyrok, w którym zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 10.12.2019 r. i uznał, że przychód osiągnięty przez odwołującego w roku 2018 nie powoduje zmniejszenia należnej mu za ten okres renty ze względu na przekroczenie kwot granicznych i odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia w kwocie 9223,50 zł (pkt 1 wyroku), zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 11.12.2019 r. i uznał, że przychód osiągnięty przez odwołującego w roku 2017 nie powoduje zmniejszenia należnej mu za ten okres renty ze względu na przekroczenie kwot granicznych i odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia w kwocie 8853,50 zł (pkt 2 wyroku), zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 12.12.2019 r. i uznał, że przychód osiągnięty przez odwołującego w roku 2016 nie powoduje zmniejszenia należnej mu za ten okres renty ze względu na przekroczenie kwot granicznych i odwołujący nie pobrał nienależnego świadczenia w kwocie 8114,76 zł (pkt 3 wyroku).

Sąd Okręgowy podał, że przedmiotem sporu w niniejszym postępowaniu jest to, czy w okolicznościach przedmiotowej sprawy zaistniały przesłanki do rozliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy odwołującego Z. K. w związku z osiągniętymi przez niego przychodami za lata 2016-2018 oraz czy w związku z tym zasadne było ustalenie, że odwołujący pobrał za te lata nienależnie świadczenie.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd Okręgowy zacytował art. 104 ust. 1, 2 i 3 ustawy z 17.12.1998 r. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Następnie wskazał, że prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (art. 104 ust. 7 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Sąd Okręgowy wskazał też, graniczne kwoty przychodu za rok 2016, 2017 oraz 2018 stosowane przy zawieszeniu emerytur i rent, stanowiące sumę kwot przychodu odpowiadających 130 % przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń (komunikat Prezesa ZUS z dnia 18.11.2016 r. - M.P. z 2016 r. poz. 1130, komunikat Prezesa ZUS z dnia 21.11.2017 r. - M.P. z 2017 r. poz. 1042, komunikat Prezesa ZUS z dnia 19.11.2018 r. - M.P. z 2018 r. poz. 1153).

Sąd I instancji podkreślił, że zgodnie z treścią art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

W myśl ust. 2 tego przepisu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Kwoty nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1, podlegają zwrotowi za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie powiadomiła organ rentowy o osiągnięciu przychodu, w pozostałych zaś przypadkach – za okres nie dłuższy niż 3 lata kalendarzowe poprzedzające rok wydania tej decyzji (art. 138 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Sąd Okręgowy uznał, że organ rentowy nie miał podstaw do rozliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy odwołującego za lata 2016-2018, a w konsekwencji również do żądania od odwołującego zwrotu świadczenia. Odwołujący uzyskał prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy dopiero na mocy wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 08.05.2019 r., a wypłata świadczenia nastąpiła po wydaniu w dniu 18.06.2019 r. decyzji wykonującej ten wyrok. W ocenie Sądu Okręgowego dokonywanie w tej sytuacji rozliczenia świadczenia, co do którego prawo ustalono w późniejszym okresie jest nieprawidłowe. Odwołujący w okresach kiedy uzyskiwał przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą nie posiadał jeszcze statusu osoby uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy. Tymczasem zawieszenie prawa do świadczenia następuje tylko co do okresów, kiedy jednocześnie było ustalone prawo do świadczenia i osiągniany był przychód. Stanowisko takie wynika z treści art. 104 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a zawieszenie prawa do realizacji świadczenia może dotyczyć tylko świadczenia, do którego prawo zostało ustalone.

Sąd I instancji stwierdził, że w okolicznościach niniejszej sprawy rozliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy zawarte w zaskarżonych decyzjach były niezasadne, ponieważ w okresie od 01.01.2016 r. do 31.12.2018 r. odwołujący nie otrzymywał renty z tytułu niezdolności do pracy. Wypłata świadczenia nastąpiła dopiero po wydaniu decyzji z dnia 18.06.2019 r.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że w okresie poprzedzającym ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wyrokiem Sądu odwołujący był pozbawiony możliwości wyboru pomiędzy pobieraniem świadczenia rentowego, a osiągnięciem przychodu z tytułu prowadzonej działalności. W konsekwencji pobrane przez odwołującego świadczenie nie jest nienależnym, a organ rentowy nie może domagać się jego zwrotu.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i powołanych przepisów prawa materialnego zmienił zaskarżone decyzje oraz orzekł jak w pkt 1-3 sentencji wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie art. 104 ust. 1, 3 i 8 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez ich błędną wykładnię i uznanie, że świadczenie rentowe, do którego prawo zostało ustalone wyrokiem sądu i wypłacone po uprawomocnieniu się tego orzeczenia nie podlega zawieszeniu lub zmniejszeniu za lata, od kiedy prawo to zostało przyznane, a dopiero od momentu, kiedy uprawomocnił się wyrok przyznający to prawo.

Mając na uwadze powyższe zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołań od każdej z zaskarżonych decyzji.

W odpowiedzi na apelację odwołujący wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów postępowania przed Sądem II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja organu rentowego jako bezzasadna podlegała oddaleniu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozstrzygnięcie Sądu I instancji jest oczywiście prawidłowe. Sąd Okręgowy właściwie przeprowadził postępowanie dowodowe, dokonał trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i w konsekwencji prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy. Wobec niewątpliwego wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, nie widział też konieczności uzupełniania postępowania dowodowego.

Przedmiotem sporu w niniejszym postępowaniu jest to, czy w okolicznościach przedmiotowej sprawy zaistniały przesłanki do rozliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy odwołującego Z. K. w związku z osiągniętymi przez niego przychodami za lata 2016-2018 oraz czy w związku z tym zasadne było ustalenie, że odwołujący pobrał za te lata nienależnie świadczenie.

W pierwszej kolejności przypomnieć należy, że zgodnie z art. 104 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8 oraz w art. 105, w razie osiągania przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 oraz z tytułu służby wymienionej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6.

Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1, uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, z uwzględnieniem ust. 3 (art. 104 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do emerytów i rencistów osiągających przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą (art. 104 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Sąd Apelacyjny wskazuje, że Sąd Najwyższy w uchwale z 07.05.2008 r. II UZP 2/08 (na którą również powołał się Sąd I instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku) wyjaśnił, odpowiadając na pytanie czy wypłacone za okres wsteczny świadczenie rentowe, do którego prawo zostało ustalone wyrokiem sądu, podlega rozliczeniu z uwzględnieniem przychodu osiągniętego w tym wstecznym okresie, czy też rozliczenia świadczenia rentowego można dokonywać tylko „na bieżąco”, a więc za okres, w którym świadczenie to było wypłacane a rencista osiągał w tym czasie przychody z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Stosownie do art. 104 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu w razie osiągania przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, za którą uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, oraz z tytułu służby

wymienionej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6 tej ustawy. Przepis art. 104 ust. 1 ustawy odnosi się wyraźnie do przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego w rozumieniu ust. 2 tego artykułu oraz do przychodu z tytułu czynnej służby wojskowej (art. 6 ust. 1 pkt 4) i służb wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 6 ustawy, a nie do przychodu z tytułu renty w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Nie jest to jednak argument mogący przesądzać o możliwości rozliczenia świadczenia rentowego, do którego prawo zostało ustalone wyrokiem sądu, i które wypłacone zostało za okres wsteczny, niejednokrotnie znacznie (jak w niniejszej sprawie) poprzedzający datę ustalenia tego prawa i wypłaty świadczenia. Dla rozstrzygnięcia rozważanej kwestii w pierwszym rzędzie znaczenie ma określenie zakresu przedmiotowego i podmiotowego art. 104 ustawy emerytalnej. Przepis ten stanowi w ust. 1, że „prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu”. Stosownie do art. 100 ust. 1 ustawy prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich wymaganych warunków, natomiast w myśl jej art. 129 ust. 1 świadczenia wypłaca się poczynając od miesiąca powstania do nich prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. O ile zatem art. 100 ust. 1 odnosi się do nabycia prawa do świadczenia, o tyle art. 129 ust. 1 dotyczy prawa do jego realizacji, samo bowiem abstrakcyjne spełnienie się przesłanek warunkujących prawo do świadczenia nie stanowi podstawy do jego wypłaty. Sąd Najwyższy podkreślił również, że prawo do wypłaty (realizacji) renty powstaje dopiero w wyniku ustalenia prawa do tego świadczenia, rozumianego - stosownie do art. 100 ust. 1 ustawy - jako spełnienie warunków do jego nabycia. Nie budzi wątpliwości, że w przepisie art. 104 ust. 1 ustawy chodzi o zawieszenie prawa do wypłaty renty lub jej zmniejszenie, gdyż zawieszenie prawa do realizacji świadczenia lub jego zmniejszenie może dotyczyć tylko świadczenia, do którego prawo zostało ustalone, przy czym ustalenie to następuje w decyzji organu rentowego bądź w orzeczeniu organu odwoławczego jakim jest wyrok sądu. Pozostaje to w ścisłym związku z zakresem podmiotowym art. 104 ustawy emerytalnej oraz przepisów rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty. Przepisy te jednoznacznie odnoszą się do emerytów i rencistów. Stosownie do art. 4 pkt 1 i 11 ustawy o emeryturach i rentach za emeryta i rencistę uważa się nie osobę, która nabyła prawo do tych świadczeń po spełnieniu przewidzianych przez przepisy warunków, ale osobę mającą ustalone prawo do emerytury lub renty. Dopóki prawo to nie zostanie ustalone w decyzji organu rentowego lub orzeczeniu organu odwoławczego, dopóty ubezpieczony nie posiada statusu emeryta lub rencisty (choćby spełniał warunki wymagane do nabycia prawa do świadczenia) i nie jest uprawniony do jego pobierania, chociażby warunki do realizacji (wypłaty) świadczenia zostały spełnione wcześniej. Już tylko wykładnia językowa zarówno art. 104 ustawy emerytalnej, jak i przepisów powołanego wyżej rozporządzenia prowadzi do wniosku, że mowa jest w nich o zmniejszaniu świadczeń rentowych wypłacanych w okresie, w którym rencista osiąga jednocześnie przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Po pierwsze - art. 104 ust. 1, 7 i 8 ustawy oraz § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia stanowią o przychodzie „osiąganym”, a nie „osiągniętym”, po drugie - przepisy rozporządzenia posługują się pojęciem przychodu „osiągniętego” tylko w zakresie nałożonego na rencistę, pracodawcę i urząd skarbowy obowiązku zawiadomienia organu rentowego o łącznej kwocie przychodu „osiągniętego w ubiegłym roku kalendarzowym” (§ 5), ustalenia łącznej kwoty przychodu „osiągniętego w okresie ubiegłego roku kalendarzowego” (§ 7) oraz ustalenia, czy łączna kwota przychodu „osiągniętego w okresie ubiegłego roku kalendarzowego” przekroczyła kwoty graniczne przychodu (§ 8). (...) Sąd Najwyższy wskazał też, że wykładnia art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którą przepis ten łączy zmniejszenie świadczenia z osiąganiem przychodu po ustalonym przez właściwy organ dniu nabycia prawa do renty mogłaby być uznana za prawidłową jedynie w sytuacjach typowych, gdy przesłanki (warunki) nabycia prawa do renty nie budzą wątpliwości, a prawo do świadczenia zostaje ustalone w decyzji organu rentowego w terminie określonym w art. 118 ust. 1 ustawy bezpośrednio po złożeniu przez ubezpieczonego formalnego wniosku o rentę. Taka interpretacja jest jednak wysoce wątpliwa w sytuacji, gdy - jak w niniejszej sprawie - prawo wnioskodawcy do renty z tytułu niezdolności do pracy zostało ustalone wyrokiem sądu, a do daty wydania decyzji wykonującej ten wyrok i wypłaty świadczenia upłynął kilkuletni okres od złożenia wniosku o świadczenie. Wniosek, że świadczenie rentowe, do którego prawo zostało ustalone orzeczeniem organu odwoławczego i wypłacone po uprawomocnieniu się tego orzeczenia za okres wsteczny, podlega zmniejszeniu z tytułu przekroczenia ustalonego limitu przychodu za okres następujący po ustaleniu prawa do tego świadczenia wynika nie tylko z wykładni gramatycznej, ale także funkcjonalnej. Treść przepisu art. 104 ustawy emerytalnej wskazuje, że ustawodawca jednoznacznie łączy prawo do wypłaty świadczenia rentowego z uzyskiwaniem przychodu z działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego do wysokości limitów określonych w ust. 7 i 8 tego artykułu. Z jednej strony

oznacza to, że jednoczesne pobieranie emerytury lub renty oraz osiągnięcie przychodów z innych źródeł nie zostało przez ustawodawcę wyłączone, z drugiej strony od wysokości tych przychodów uzależniona została możliwość pobierania świadczenia w ogóle lub w pełnej (niezmniejszonej) wysokości. Wynika to z konstrukcji ubezpieczeń społecznych, zakładającej, że świadczenie z ubezpieczenia społecznego przysługuje tak długo, jak długo zachodzi sytuacja nim chroniona (odejście z rynku pracy w związku z wiekiem lub utratą zdolności do pracy albo utratą żywiciela). Z tych względów powrót na rynek pracy i osiągnięcie przychodów z innych źródeł niż świadczenie z ubezpieczenia społecznego powoduje ustanie sytuacji chronionej. Dopuszczenie możliwości łączenia prawa do wypłaty świadczenia rentowego z osiągniętym przychodem z określonych źródeł stanowi w istocie fikcję prawną, że powrót na rynek pracy nie nastąpił. Na przyjęcie tej fikcji pozwala między innymi określenie maksymalnych kwot dopuszczalnego przychodu. W konsekwencji osoba pobierająca świadczenie rentowe podlega zasadom zawieszania prawa do świadczeń lub zmniejszania ich wysokości, jeśli osiąga przychody z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego przewyższające kwoty limitów określone w art. 104 ust. 7 i 8 ustawy emerytalnej. Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych obciąża obowiązek ogłoszenia maksymalnych kwot przychodu, jaki może być przez rencistę osiągnięty bez konsekwencji zawieszenia prawa do renty lub zmniejszenia jej wysokości, a sposób i terminy tego ogłoszenia określone zostały w art. 104 ust. 10 pkt 1 i 2 ustawy (do 14 dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału kalendarzowego - kwoty przychodu, o których mowa w ust. 7 i 8 tego artykułu; do 14 roboczego dnia listopada - kwoty graniczne przychodu dla mijającego roku kalendarzowego). Konieczność ogłoszenia maksymalnych kwot przychodu oznacza, że jest to niezbędny element instytucji zawieszania i zmniejszania świadczeń. Chodzi o to, aby rencista mógł podjąć właściwą decyzję co do osiągania przychodów w zbiegu z prawem do renty. Inaczej rzecz ujmując, celem wskazanych uregulowań jest umożliwienie renciście dokonania wyboru, czy powróci na rynek pracy poprzez uzyskiwanie przychodów powodujących zawieszenie prawa do świadczenia, czy też będzie pobierał świadczenie rentowe w całości lub w części (po zmniejszeniu jego wysokości) w zbiegu z przychodem osiąganym z innych źródeł. Z realizacją tego prawa związany jest obowiązek zawiadomienia przez rencistę organu rentowego o prowadzeniu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego i złożenia oświadczenia o zamiarze osiągania przychodu niepowodującego zawieszenia ani zmniejszenia świadczenia, powodującego zmniejszenie świadczenia albo powodującego zawieszenie świadczenia (§ 3 rozporządzenia) oraz wynikające z wykonania tego obowiązku konsekwencje w zakresie wypłaty świadczenia, określone w § 4 rozporządzenia. Osoba nieposiadająca ustalonego prawa do renty takiego wyboru dokonywać nie musi, gdyż będąc nieuprawniona do wypłaty renty świadczenia tego nie pobiera. Odmówienie prawa do renty decyzją organu rentowego powoduje także niemożność dokonania przez ubezpieczonego takiego wyboru, skoro sporne jest samo spełnienie przez niego warunków do nabycia prawa do świadczenia.

Mając na uwadze powyższe stwierdzić należy, że organ rentowy nie miał podstaw do rozliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy odwołującego za lata 2016-2018, a w konsekwencji również do żądania od odwołującego zwrotu świadczenia. Odwołujący uzyskał prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy dopiero na mocy wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 08.05.2019 r., a wypłata świadczenia nastąpiła po wydaniu w dniu 18.06.2019 r. decyzji wykonującej ten wyrok. Zwrócić uwagę należy, że odwołujący w okresach kiedy uzyskiwał przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą nie posiadał jeszcze statusu osoby uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy, tymczasem zawieszenie prawa do świadczenia następuje tylko co do okresów, kiedy jednocześnie było ustalone prawo do świadczenia i osiąganym był przychód. Stanowisko takie wynika z treści art. 104 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a zawieszenie prawa do realizacji świadczenia może dotyczyć tylko świadczenia, do którego prawo zostało ustalone. Istotne jest również, że w okresie poprzedzającym ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wyrokiem Sądu odwołujący był pozbawiony możliwości wyboru pomiędzy pobieraniem świadczenia rentowego, a osiąganiem przychodu z tytułu prowadzonej działalności. W konsekwencji pobrane przez odwołującego świadczenie nie jest nienależnym, a organ rentowy nie może domagać się jego zwrotu.

Reasumując, w niniejszej sprawie Sąd I instancji oparł się na pełnym materiale dowodowym, prawidłowo go ocenił i przyjął za podstawę poczynionych ustaleń faktycznych. Zarzuty podniesione w apelacji nie podważają powyższych ustaleń, apelacja stanowi jedynie niezasadną polemikę z prawidłowymi ustaleniami i rozważaniami Sądu Okręgowego. Wyrok Sądu Okręgowego z dnia 06.04.2020 r. odpowiada prawu. Sąd I instancji słusznie stwierdził, że

w okolicznościach niniejszej sprawy rozliczenia renty z tytułu niezdolności do pracy zawarte w zaskarżonych decyzjach były niezasadne, ponieważ w okresie od 01.01.2016 r. do 31.12.2018 r. odwołujący nie otrzymywał renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż wypłata świadczenia nastąpiła dopiero po wydaniu decyzji z dnia 18.06.2019 r.

Mając na uwadze powyższe, apelacja organu rentowego, jako nieuzasadniona, podlegała oddaleniu z mocy art. 385 k.p.c., o czym Sąd Apelacyjny orzekł w pkt 1 wyroku.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i § 2 pkt 4 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Mając powyższe na względzie zasądzono od organu rentowego na rzecz odwołującego Z. K. kwotę 4050 zł (1350 zł x 3 decyzji) tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym – pkt 2 wyroku.

sędzia Marta Sawińska